

Transkrypcja zagranicznych aktów stanu cywilnego zawierających dane osób tej samej płci

URZĄD
STANU CYWILNEGO

PORADNIK DLA SAMORZĄDÓW
I URZĘDÓW STANU CYWILNEGO

*Analiza stanu prawnego
i odpowiedzi na najczęstsze
pytania*

Rafał Dorosiński

Transkrypcja zagranicznych aktów stanu cywilnego zawierających dane osób tej samej płci

Poradnik dla samorządów i urzędów stanu cywilnego

Analiza stanu prawnego i odpowiedzi na najczęstsze pytania

www.ordoiuris.pl

Transkrypcja zagranicznych aktów stanu cywilnego zawierających dane osób tej samej płci

Poradnik dla samorządów i urzędów stanu cywilnego

Analiza stanu prawnego i odpowiedzi na najczęstsze pytania

Rafał Dorosiński

Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Warszawa 2026

Autor

Rafał Dorosiński

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

Ursines – Agencja Kreatywna. Błażej Zych

www.ursines.pl

Wydawca

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Plac Bankowy 2, piętro 11, 00-095 Warszawa

www.ordoiuris.pl

ISBN druk: 978-83-68888-06-5

ISBN ebook: 978-83-68888-07-2

Cataloging-in-Publication (CIP) – Biblioteka Narodowa

Dorosiński, Rafał

Transkrypcja zagranicznych aktów stanu cywilnego zawierających dane osób tej samej płci : poradnik dla samorządów i urzędów stanu cywilnego : analiza stanu prawnego i odpowiedzi na najczęstsze pytania

/ Rafał Dorosiński. - Warszawa : Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris, 2026

© Copyright 2026 by Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Spis treści

Główne tezy	7
Wprowadzenie	8
Część I. Stan prawny i obowiązki kierownika USC	10
1. Małżeństwo w polskim porządku prawnym	10
2. Transkrypcja i jej (nie)konsekwencje	15
3. Wyrok NSA z 20 marca 2026 r. (II OSK 216/21), podobnie jak inne wyroki NSA, wiąże tylko w tej konkretnej sprawie i nie tworzy normy generalnej	17
4. Wyrok TSUE z 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23 został wydany <i>ultra vires</i> i nie zmienia stanu prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej	19
5. Rozporządzenie Ministra Cyfryzacji nie zmienia stanu prawnego – rozporządzenie nie może modyfikować ustawy ani Konstytucji	22
6. Skutki dokonywania transkrypcji zagranicznych „małżeństw” osób tej samej płci – chaos prawny, niespójność systemu, wprowadzenie w błąd	24
7. Podstawa prawna odmowy transkrypcji	26
8. Klauzula porządku publicznego stosuje się do wszystkich rodzajów transkrypcji – także tzw. obligatoryjnej	28
9. Odmowa transkrypcji nie pozbawia wnioskodawcy żadnych uprawnień	30
10. Dokonanie bezprawnej transkrypcji może wiązać się dla pracownika USC z odpowiedzialnością zawodową, majątkową i karną	31
11. Możliwa presja na kierowników USC za odmowę transkrypcji – i ochrona prawna pracownika działającego zgodnie z prawem	35
Część II. Odpowiedzi na najczęstsze argumenty na rzecz transkrypcji	38
Podsumowanie	49

Główne tezy

1. Kierownik USC, do którego wpłynął wniosek o transkrypcję zagranicznego aktu stwierdzającego zawarcie „małżeństwa” przez osoby tej samej płci, odmawia jej dokonania na podstawie art. 107 pkt 3 Prawa o aktach stanu cywilnego, interpretowanego w zgodzie z art. 18 Konstytucji RP.
2. Klauzula porządku publicznego (art. 107 pkt 3 PASC) obowiązuje w niezmiennym brzmieniu i odnosi się do każdego rodzaju transkrypcji – również tzw. obligatoryjnej.
3. Wyrok NSA z 20 marca 2026 r. (II OSK 216/21) wiąże wyłącznie w sprawie, w której zapadł (art. 170 PPSA); wiążącą pozostaje uchwała siedmiu sędziów NSA II OPS 1/19, mająca moc zasady prawnej.
4. Wyrok TSUE z 25 listopada 2025 r. (C-713/23) dotyczy materii nieprzekazanej Unii i nie zmienia stanu prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej.
5. Rozporządzenie Ministra Cyfryzacji nie może modyfikować ustawy ani Konstytucji.
6. Odmowa zgodna z prawem nie naraża kierownika USC na odpowiedzialność; przeciwnie — to dokonanie transkrypcji wbrew art. 107 pkt 3 PASC rodzi ryzyko prawne.

Wprowadzenie

Problematyka transkrypcji zagranicznych aktów stanu cywilnego stwierdzających zawarcie „małżeństwa” pomiędzy osobami tej samej płci stała się w ostatnich miesiącach przedmiotem szerokiej dyskusji prawnej, wywołanej przede wszystkim dwoma orzeczeniami i rozporządzeniem: wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 25 listopada 2025 r. w sprawie C713/23, wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z 20 marca 2026 r. w sprawie II OSK 216/21 oraz rozporządzeniem Ministra Cyfryzacji z dnia 22 maja 2026 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

Wywołały one istotne wątpliwości co do obowiązków kierowników urzędów stanu cywilnego, do których trafiłyby wnioski o dokonanie takiej transkrypcji. Niniejsze memorandum stanowi odpowiedź na powstałe zamieszanie. Celem niniejszego opracowania jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, jak w obecnym stanie prawnym powinien postąpić kierownik USC, do którego wpłynął wniosek o transkrypcję zagranicznego dokumentu stwierdzającego zawarcie małżeństwa przez dwie osoby tej samej płci.

Opracowanie składa się z dwóch części. W części pierwszej przedstawiono — w oparciu o obowiązujące przepisy, Konstytucję RP oraz orzecznictwo — uporządkowaną analizę stanu prawnego, prowadzącą do wniosku o obowiązku odmowy transkrypcji. Część druga ma charakter praktyczny:

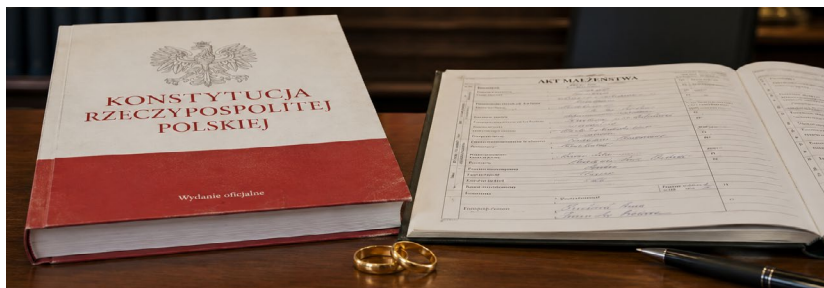
zawiera odpowiedzi na najczęstsze argumenty podnoszone na rzecz transkrypcji, z którymi kierownik USC może się spotkać w korespondencji z wnioskodawcą lub w toku postępowania odwoławczego.

Rafał Dorosiński
Członek Zarządu
Instytutu na rzecz
Kultury Prawnej Ordo Iuris

Część I. Stan prawny i obowiązki kierownika USC

1. Małżeństwo w polskim porządku prawnym

Rozumienie małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny ma w polskim porządku prawnym oparcie na poziomie konstytucyjnym, ustawowym i systemowym. Żadne rozporządzenie, formularz, decyzja administracyjna czy nawet wyrok sądowy nie może go zmienić.

Konstytucja

Zgodnie z art. 18 ustawy zasadniczej, „małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”. Opierając się m.in. na bezpośrednio i wprost formułowanych intencjach twórców Konstytucji, Sąd najwyższy zauważył: „Nie budzi wątpliwości, że treść art. 18 Konstytucji jest wyrazem wyboru aksjologicznego dokonanego świadomie w celu zagwarantowania normatywnego modelu małżeństwa i rodziny, który

można w uproszczeniu nazwać «tradycyjnym».¹ Odzwierciedleniem tego stan rzeczy są orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Trybunał Konstytucyjny (dalej: TK) w wyroku z 11 maja 2005 r. (K 18/04) wskazał, że małżeństwo uzyskało odrębny status konstytucyjny, którego zmiana byłaby możliwa wyłącznie w trybie zmiany Konstytucji (art. 235).

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

**Art. 18 Konstytucji pełni – co potwierdził
TK² – co najmniej dwie funkcje:**

- **jest „dyrektywą interpretacyjną pozostałych norm konstytucyjnych i ustawowych” odnoszących się do małżeństwa oraz**
- **„pełni rolę normy programowej” i jest „elementem przyjętej przez ustrojodawcę aksjologii konstytucyjnej”.**

Z tego względu TK w postanowieniu z 1 lipca 2021 r. (SK 4/19) wskazał wprost na konstytucyjność niedopuszczalność uznania związku jednopłciowego za małżeństwo.

1 Opinia Sądu Najwyższego z 4 sierpnia 2011 r. do projektu ustawy o umowie związku partnerskiego (druk 4418 Sejmu VI kadencji).

2 Wyrok TK z 11 maja 2011 r., sygn. SK 11/09.

SĄD NAJWYŻSZY

Tożsame stanowisko zajął Sąd Najwyższy (dalej: SN) w wyroku z 6 grudnia 2007 r. (IV CSK 301/07), stwierdzając, że nie dopuszcza się wykładni prowadzącej do zrównania pod względem prawnym małżeństwa i innych form pożycia.³

NACZELNY SĄD ADMINISTRACYJNY

Naczelny Sąd Administracyjny (dalej: NSA) w uchwale siedmiu sędziów z 2 grudnia 2019 r. (II OPS 1/19) – wiążącej do dziś dla składów orzekających – wprost przesądził, że transkrypcja zagranicznego aktu stanu cywilnego zawierającego dane osób tej samej płci jest niedopuszczalna właśnie ze względu na sprzeczność z art. 18 Konstytucji.

3 Brzmienie to nadało Zgromadzenie Narodowe świadomie, przyjmując 21 marca 1997 r. większością 432 z 477 głosów poprawkę dookreślającą małżeństwo „jako związek kobiety i mężczyzny” – w celu, jak wskazywano w debacie, wykluczenia wprowadzenia „boczną furtką” związków osób tej samej płci.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Tożsamą definicję małżeństwa wprowadza na poziomie ustawowym Kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej: KRiO). Zgodnie z art. 1 § 1 KRiO, „małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński”.

Co istotne, definicja ta nie jest jedynym przepisem KRiO odnoszącym się do różnicy płci małżonków. Cały Kodeks jest skonstruowany w oparciu o założenie, że stronami małżeństwa są mężczyzna i kobieta — pojęcia „mąż” i „żona” pojawiają się w KRiO odpowiednio 28 i 2 razy. Założenie heteroseksualności małżeństwa jest zatem nie tylko punktowo zadeklarowane w art. 1 § 1, ale przenika cały system kodeksowej regulacji prawa rodzinnego.

Ustawa prawo o aktach stanu cywilnego

Zgodnie z art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. prawo o aktach stanu cywilnego (dalej: PASC) „w akcie stanu cywilnego określa się stan cywilny osoby jako sytuację tej osoby w odniesieniu do małżeństwa: panna, kawaler, zamężna, żonaty, rozwiedziona, rozwiedziony, wdowa, wdowiec.”

Przepis ten określa więc katalog stanów cywilnych, jakie podlegają rejestracji w aktach stanu cywilnego — przewidując dla osób pozostających lub niegdyś pozostających w małżeństwie wyłącznie trzy pary kategorii, z których każda zakłada różnicę płci małżonków:

- zamężna / żonaty,
- rozwiedziona / rozwiedziony,
- wdowa / wdowiec.

Polskie prawo nie zna i nie przewiduje stanu cywilnego dla dwóch mężczyzn ani dla dwóch kobiet zawierających za granicą związek uznawany tam za małżeństwo. Transkrypcja takiego zagranicznego aktu prowadziłaby zatem do systemowej luki: kierownik USC nie miałby możliwości określenia stanu cywilnego osób, których taki akt dotyczy, bez naruszenia art. 29 ust. 2 PASC.

267 ustaw uznających za małżeństwo wyłącznie związek kobiety i mężczyzny

Definicja małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny nie jest jedynie cechą Konstytucji, KRiO i PASC. Jest **wpisana w cały polski system prawny** – w prawo podatkowe, ubezpieczeniowe, spadkowe, mieszkaniowe, socjalne, w prawo pracy, w przepisy dotyczące cudzoziemców, w setki innych regulacji.

Dowodem na to jest przyjęta przez Sejm (a oczekująca na rozpatrzenie przez Senat) ustawa o statusie osoby najbliższej w związku. Aby umożliwić uznawanie w polskim porządku prawnym związków innych niż małżeństwo, projekt ten zakłada zmianę aż 267 ustaw. Już sama skala tej interwencji potwierdza, że obecny stan prawny w sposób systemowy, w setkach ustaw, posługuje się pojęciem małżeństwa rozumianego wyłącznie jako związek kobiety i mężczyzny.

2. Transkrypcja i jej (nie)konsekwencje

Trafnie zauważa się, że „charakter prawny instytucji małżeństwa i jego skutków w sferze prawa polskiego, w tym skutków rodzinnoprawnych, należy do sfery prawa cywilnego – zwłaszcza rodzinnego – i sądów powszechnych. W tej kwestii kompetencji nie posiada kierownik USC czy sądy administracyjne. Rolą kierownika USC lub jego zastępcy w zakresie „udokumentowania” zdarzenia zaistniałego za granicą, jakim jest zawarcie związku małżeńskiego, jest dbanie, przy tworzeniu polskiego odpowiednika aktu stanu cywilnego – w tym przypadku aktu małżeństwa, o spójność normatywną takiego dokumentu z polskim porządkiem prawnym i rozumieniem małżeństwa wynikającym z Konstytucji RP oraz k.r.o. i p.a.s.c.”⁴

Jednocześnie nie budzi wątpliwości stwierdzenie, że transkrypcja jest czynnością o charakterze deklaratoryjnym, ponieważ nie wiąże się z nią żaden skutek konstytutywny, a samo sporządzenie krajowego aktu pozostaje bez wpływu na ocenę materialnoprawnych konsekwencji zdarzeń w nim stwierdzonych⁵. Związane jest to z szerszą zasa-

4 P. Kasprzyk, *Motywy do odmowy sporządzenia aktu małżeństwa osób tej samej płci w drodze transkrypcji*, „Metryka”, 18.04.2026, <https://metryka.info/pl/motywy-do-odmowy-transkrypcji-aktu-mal-zestwa-osob-tej-samej-plci/>.

5 Zob. P. Wypych, *Charakter prawny transkrypcji aktu stanu cywilnego sporządzonego za granicą*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2003/1, s. 196, tak też M. Wojewoda [w:] *System...*, s. 593–594. Na pogląd ten powołuje

dą, zgodnie z którą wpisy w rejestrze stanu cywilnego nie posiadają charakteru prawotwórczego⁶. Akty stanu cywilnego mają wprowadzić silny walor dowodowy, wynikający z art. 3 p.a.s.c., ale same nie kreują żadnych relacji prawnych⁷.

W takim razie „jasne staje się, że techniczna i reprodukcyjna czynność w postaci transkrypcji zagranicznego aktu małżeństwa jednopłciowego nie może być utożsamiana z uznaniem obcego związku w Polsce. W każdym razie nie można tu mówić o uznaniu w znaczeniu, jakie przyjmuje się w ramach modelowej konstrukcji uznawania zagranicznych orzeczeń. W tym ostatnim przypadku, jak pisze K. Weitz, następuje »rozszerzenie skuteczności zagranicznego orzeczenia na obszar państwa uznającego, będące następstwem akceptacji ze strony tegoż państwa skutków, jakie uznawane orzeczenie wywołało na terenie państwa jego pochodzenia, rodzące po stronie państwa uznającego obowiązek respektowania tychże skutków«. Uznanie obcego orzeczenia przenosi zatem materialnoprawne efekty rozstrzygnięcia na terytorium państwa uznającego. **Tymczasem, gdy chodzi o małżeństwo jednopłciowe, to ewentualne umiejscowienie aktu takiego małżeństwa w polskim rejestrze nie przesądza o akceptacji jakichkolwiek skutków prawnych z tym małżeństwem związanych. Wniosku tego rodzaju nie da się uzasadnić żadnym przepisem prawa.**”⁸

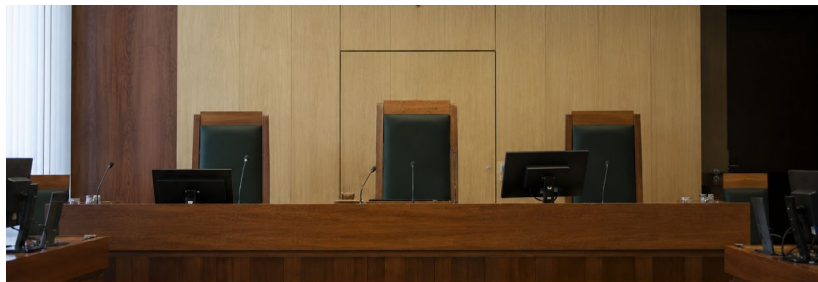
się też judykatura, zob. np. uchwałę NSA z 2.12.2019 r., II OPS 1/19, LEX nr 2746435, pkt 3 rozważań prawnych i powołane tam przykłady innych orzeczeń.

6 M. Wojewoda [w:] System Prawa Prywatnego, t. 20C, Prawo prywatne międzynarodowe, red. M. Pazdan, Warszawa 2015, s. 551.

7 Wyjątkiem jest przypadek małżeństwa „konkordatowego”, kiedy to zgodnie z art. 1 § 2 ustawy z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.) – dalej k.r.o., warunkiem istnienia małżeństwa jest sporządzenie przez kierownika USC aktu małżeństwa, tak wyrok SN z 3.03.2004 r., III CK 346/02, OSP 2005/2, poz. 23, oraz uchwała SN(7) z 10.05.2023, III CZP 71/22, OSNC 2023/10, poz. 94.

8 M. Wojewoda, *Uznanie związków osób tej samej płci w Polsce i transkrypcja zagranicznych aktów małżeństwa par jednopłciowych – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 25.11.2025 r., C-713/23, Cupriak-Trojan i Trojan, „Europejski Przegląd Sądowy”, luty 2026.*

3. Wyrok NSA z 20 marca 2026 r. (II OSK 216/21), podobnie jak inne wyroki NSA, wiąże tylko w tej konkretnej sprawie i nie tworzy normy generalnej

Polski porządek prawny nie opiera się na zasadzie precedensu. Wyrok sądu administracyjnego zapadły w indywidualnej sprawie — choćby wydał go Naczelny Sąd Administracyjny — nie należy do katalogu źródeł powszechnie obowiązującego prawa wymienionych w art. 87 Konstytucji RP. Oznacza to, że wyrok NSA z 20 marca 2026 r. w sprawie II OSK 216/21, w którym sąd zobowiązał kierownika USC m.st. Warszawy do transkrypcji niemieckiego aktu „małżeństwa” dwóch mężczyzn, nie zmienia stanu prawnego dla pozostałych spraw. Nie zmieni go również żaden inny jednostkowy wyrok NSA w sprawie transkrypcji (np. trzy wyroki zapadłe 7 maja 2026 r. w sprawach II OSK 1075/23, II OSK 2070/23 oraz II OSK 2073/23).

Innymi słowy, wyrok ten ma moc wiążącą wyłącznie w danej sprawie (art. 153 i art. 170 ustawy – PPSA). Nie ma on charakteru uchwały i nie wiąże innych organów ani sądów w innych postępowaniach.

Przyjęcie odmiennego poglądu prowadziłoby do niedopuszczalnego rezultatu: organ administracji publicznej, powołując się na pojedyncze orzeczenie sądu administracyjnego, mógłby faktycznie zawiesić stosowanie obowiązującej ustawy oraz normy konstytucyjnej, a następnie zastąpić je

własną praktyką urzędową bez konkretnej podstawy prawnej takiego działania. **Byłoby to sprzeczne z zasadą legalizmu, zasadą hierarchii źródeł prawa oraz zasadą podziału władz.**

Niezależnie od powyższego, warto zauważyć co do samego wyroku NSA (II OSK 216/21)::

- skład orzekający NSA był w tej sprawie **związany uchwałą siedmiu sędziów II OPS 1/19 (mającą moc zasady prawnej)** i – w razie wątpliwości co do dotychczasowej linii orzeczniczej – powinien był wystąpić do składu siódmkowego w trybie art. 269 § 1 PPSA. Odstąpienie od tego trybu stanowi wadliwość proceduralną o charakterze podstawowym.
- wyrok NSA z 20 marca 2026 r. przypisuje art. 104 ust. 5 i art. 107 pkt 3 PASC treść normatywną sprzeczną z literalnym brzmieniem tych przepisów oraz z jednolitą dotychczas linią orzeczniczą NSA⁹. Nie utrwała on nowej praktyki, lecz stanowi odosobnione odstępstwo od dotychczasowej linii – eksces orzeczniczy, a nie zmianę stanu prawnego.

Zastosowana przez skład orzekający NSA wykładnia została zaskarżona do TK – 27 marca 2026 r. grupa posłów na Sejm RP skierowała do TK wnioski (K 10/26) o stwierdzenie zakresowej niezgodności z Konstytucją RP wykładni art. 104 ust. 5 i art. 107 pkt 3 PASC przyjętej przez NSA w omawianym wyroku. \ Wyrok TK nie usunąłby wprawdzie samego rozporządzenia Ministra Cyfryzacji – to wymaga odrębnej skargi w trybie art. 188 ust. 3 Konstytucji – ale podważyłby jego ratio legis: skoro transkrypcja zagranicznego „małżeństwa” jednopłciowego pozostawałaby ustawowo niedopuszczalna, dostosowywanie wzorów aktu małżeństwa pod tę praktykę traciłoby jakikolwiek sens.

---

9 M.in. wyroki II FSK 1682/14, II GSK 866/15, II OSK 1112/16, II OSK 1059/18, II OSK 3973/19, II OSK 2608/19

4. Wyrok TSUE z 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23 został wydany ultra vires i nie zmienia stanu prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej

Wyrok TSUE z 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23 (Cupriak-Trojan, Trojan przeciwko Wojewodzie Mazowieckiemu) został wydany z przekroczeniem kompetencji przekazanych Unii Europejskiej (ultra vires) – z trzech samodzielnych względów:

- 1) Materia prawa rodzinnego i małżeńskiego, w tym definicja małżeństwa, nie należy do kompetencji Unii Europejskiej (art. 3 i 4 TFUE). Państwa członkowskie zachowały w tym zakresie pełną suwerenność¹⁰.
- 2) TSUE oparł rozstrzygnięcie na art. 7 i art. 21 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, podczas gdy art. 1 ust. 1 Protokołu nr 30 w sprawie stosowania Karty do Polski¹¹ wprost stanowi, że Karta nie rozszerza

---

10 Zgodnie z art. 5 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej⁵⁶ (dalej jako „TUE”) „Unia działa wyłącznie w granicach kompetencji przyznanych jej przez Państwa Członkowskie w Traktatach do osiągnięcia określonych w nich celów. Wszelkie kompetencje nieprzyznane Unii w Traktatach należą do Państw Członkowskich.” To samo wynika z art. 4 ust. 1 TUE, w myśl którego „wszelkie kompetencje nieprzyznane Unii w Traktatach należą do Państw Członkowskich”.

Obszary objęte kompetencjami UE (z podziałem na kompetencje wyłączne i dzielone) wyznaczają art. 3 i 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej („TFUE”). Ani w tych przepisach, ani w żadnym innym akcie prawa pierwotnego UE państwa członkowskie nie przekazały UE kompetencji w zakresie prawa małżeńskiego i rodzinnego.

11 Protokół w sprawie stosowania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej do Polski i Zjednoczonego Królestwa, Dz. U. z 2009 r. poz. 1569 (Protokół – s. 15348); Dz. Urz. UE C 306 z 17.12.2007, str. 156.

kompetencji TSUE ani sądów krajowych do stwierdzenia niezgodności przepisów prawa polskiego z Kartą. Protokół stanowi integralną część traktatów założycielskich i jest bezwzględnie wiążący dla TSUE¹².

Co więcej, Polska, przystępując do Traktatu z Lizbony, wprost zadeklarowała w **deklaracji nr 61**, że „Karta w żaden sposób nie narusza prawa Państw Członkowskich do stanowienia prawa w zakresie moralności publicznej, prawa rodzinnego, a także ochrony godności ludzkiej oraz poszanowania fizycznej i moralnej integralności człowieka”¹³.

- 3) TK w wyroku z 11 maja 2005 r. (K 18/04) wskazał, że zmiana konstytucyjnego statusu małżeństwa nie mogłaby nastąpić nawet w drodze ratyfikowanej umowy międzynarodowej – tym bardziej nie może nastąpić w drodze orzeczenia organu organizacji międzynarodowej. Materia ta należy do katalogu kompetencji nieprzekazywalnych w trybie art. 90 ust. 1 Konstytucji RP.

Sytuacja, w której krajowy sąd najwyższy lub trybunał konstytucyjny odmawia stosowania orzeczenia TSUE wydanego z przekroczeniem kompetencji, nie jest w Unii Europejskiej precedensem:

- Bułgarski NSA – w sprawie bezpośrednio dotyczącej transkrypcji aktu stanu cywilnego – odmówił wpisania nazwiska rodzica tej samej płci jako rodzica dziecka wbrew udzielonej przez TSUE odpowiedzi na pytanie prejudycjalne (wyrok TSUE w sprawie C-490/20 Pancherovo).
- Hiszpański Sąd Najwyższy w sprawie katalońskich separatystów (wyrok TSUE C-502/19 Junqueras) oraz
- duński Sąd Najwyższy w sprawie Ajos (wyrok TSUE C-441/14) wydały rozstrzygnięcia wprost odmienne od wykładni przyjętej przez TSUE.

¹² zgodnie z art. 51 TUE „Protokoły i załączniki załączone do Traktatów stanowią ich integralną część”.

¹³ „Deklaracja Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej”, dołączona do Aktu Końcowego Konferencji Międzyrządowej, która przyjęła Traktat z Lizbony.

- Czeski Trybunał Konstytucyjny w sprawie tzw. słowackich emerytur (Pl. ÚS 5/12, wyrok TSUE C-399/09 Landtová) uznał wyrok TSUE za akt *ultra vires*.

Z polskim orzecznictwem konstytucyjnym ta linia jest spójna. Tezę tę najpełniej wyraził TK w cytowanym wyżej wyroku akcesyjnym K 18/04, wskazując, że państwa członkowskie zachowują prawo oceny czy organy UE działały w granicach kompetencji przekazanych, a akty wydane poza tymi granicami nie są objęte zasadą pierwszeństwa prawa UE. Doktrynę kontroli *ultra vires* TK rozwijał następnie w wyrokach P 7/20 oraz K 3/21.

Ponadto, żaden organ administracji publicznej nie może, biorąc pod uwagę zwłaszcza zasadę legalizmu wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP, samodzielnie – nawet powołując się na wyrok TSUE – uchylić, zmienić ani zawiesić stosowania art. 18 Konstytucji RP, art. 1 § 1 KRO oraz art. 107 pkt 3 PASC.

W razie powstania rzeczywistej kolizji między wykładnią prawa Unii zaprezentowaną w wyroku TSUE a normami Konstytucji RP, w szczególności art. 18 Konstytucji RP, właściwym sposobem jej rozstrzygnięcia nie jest samodzielne pominięcie Konstytucji przez organ administracji publicznej. Organ taki, związany wspomnianą zasadą legalizmu, powinien działać na podstawie i w granicach prawa. **Rozstrzygnięcie wątpliwości** co do hierarchicznej zgodności norm oraz zakresu dopuszczalnej wykładni art. 104 ust. 5 i art. 107 pkt 3 PASC **należy do właściwych organów konstytucyjnych**, w szczególności Trybunału Konstytucyjnego, **nie zaś do kierownika USC**.

Podobnie Sąd Najwyższy w uchwale połączonych Izb Pracy i Cywilnej z 3 grudnia 2025 r. (I NZP 7/25) wskazał, że organ stosujący prawo nie może — powołując się na orzeczenie TSUE wydane *ultra vires* — odmówić zastosowania ustawy w materii zastrzeżonej dla polskiego ustawodawcy.

5. Rozporządzenie Ministra Cyfryzacji nie zmienia stanu prawnego – rozporządzenie nie może modyfikować ustawy ani Konstytucji

22 maja 2026 r. w Dzienniku Ustaw opublikowane zostało rozporządzenie Ministra Cyfryzacji (Dz.U. 2026 poz. 667) zmieniające wzór odpisu aktu małżeństwa. Dopuszcza ono w obu rubrykach aktu małżeństwa dowolny wybór: „Mężczyzna/Kobieta (wybrać odpowiednie)” – co umożliwia wpisanie dwóch mężczyzn lub dwóch kobiet jako stron małżeństwa.

Rozporządzenie ma wejść w życie dopiero 22 sierpnia 2026 r., jednak już teraz należy stanowczo stwierdzić: rozporządzenie nie zmienia stanu prawnego w zakresie dopuszczalności transkrypcji. Wynika to z trzech samodzielnych powodów:

- Rozporządzenie jest aktem wykonawczym – jego treść musi mieścić się w granicach delegacji ustawowej (art. 92 ust. 1 Konstytucji RP). **Nie może ono modyfikować, uchylać ani „dostosowywać” treści ustawy, na podstawie której zostało wydane.**
- W ustawie pojęcia „mężczyzna” i „kobieta” pełnią funkcję dystynktywną — oznaczają dwoje konkretnych małżonków odmiennej płci, zgodnie z art. 1 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz art. 18 Konstytucji RP. Konsekwentne posługiwanie się tymi pojęciami

przez Prawo o aktach stanu cywilnego — 16-krotnie pojęciem „mężczyzna” i 6-krotnie pojęciem „kobieta”, w art. 13, 14, 17, 31, 32, 76 i innych — nie jest zabiegiem redakcyjnym. **Pojęcia te wpisane są w cały system ustawy i zakładają, że stronami małżeństwa są mężczyzna i kobieta.** Rozumienie małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny jest zatem wpisane w PASC systemowo. **W nowym wzorze tę funkcję dystynktywną pojęcia te tracą** — stają się dwiema rozłącznie dobieranymi etykietami, z których każda może być przypisana każdemu z małżonków. **To wprost obejście art. 18 Konstytucji RP i art. 1 § 1 KRiO.** Akt sporządzony na podstawie takiego wzoru będzie sprzeczny z art. 1 § 1 KRiO, co — zgodnie z art. 2 KRiO — otwiera drogę do powództwa o ustalenie nieistnienia takiego małżeństwa. Każdy taki akt będzie zatem trwale narażony na unieważnienie.

- Klauzula porządku publicznego z art. 107 pkt 3 PASC jest klauzulą ustawową i ma zastosowanie do każdego rodzaju transkrypcji. Skoro wyklucza ona transkrypcję zagranicznego „małżeństwa” osób tej samej płci, to – zgodnie z hierarchią źródeł prawa – żadne rozporządzenie nie może tej klauzuli ani uchylić, ani zmodyfikować.

Z powyższego wynika praktyczny wniosek dla kierownika USC: nawet jeśli rozporządzenie wejdzie w życie, nie stanowi ono (w odróżnieniu od przepisów Konstytucji i PASC) podstawy prawnej do dokonania transkrypcji zagranicznego dokumentu uznającego związek jedнопłciowy za „małżeństwo”. Wzór aktu (formularz) nie jest źródłem prawa materialnego.

Niezależnie od powyższego, raz jeszcze trzeba zauważyć, że rozporządzenie to nie weszło w życie z dniem ogłoszenia. Zgodnie z § 2 tego aktu

wykonawczego: „Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia”. Nowe regulacje mają zatem zacząć obowiązywać 22 sierpnia 2026 r. W konsekwencji w czasie pomiędzy ogłoszeniem rozporządzenia a dniem jego wejścia w życie nowe wzory dokumentów nie są jeszcze prawem obowiązującym i nie mogą służyć jako podstawa do wykonywania czynności związanych z rejestracją stanu cywilnego. Oznacza to, że nawet ta pozorna podstawa prawna jaką jest rozporządzenia wydane z naruszeniem Konstytucji, KRiO i PASC nie może być przywoływana jako podstawa prawna transkrypcji przed 22 sierpnia 2026 r.

6. Skutki dokonywania transkrypcji zagranicznych „małżeństw” osób tej samej płci – chaos prawny, niespójność systemu, wprowadzenie w błąd

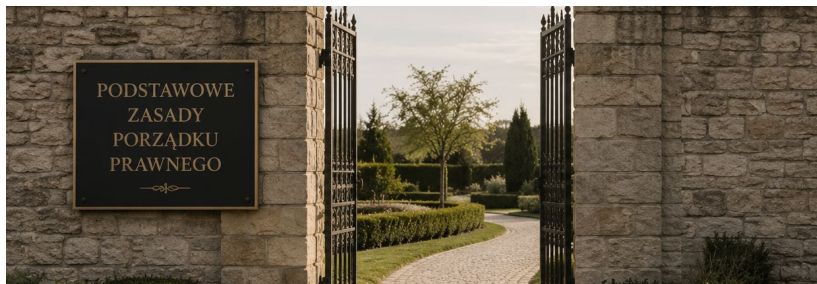

Transkrypcja zagranicznego aktu stanu cywilnego nie jest czynnością techniczną pozbawioną skutków prawnych. W jej wyniku powstaje polski akt stanu cywilnego, który – jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 20 listopada 2012 r. (III CZP 58/12) – „odrywa się” od aktu zagranicznego, a jego dalsze losy są w polskim porządku prawnym niezależne od losów aktu transkrybowanego.

Dokonanie transkrypcji zagranicznego aktu „małżeństwa” osób tej samej płci wywołałoby w polskim systemie prawnym poważne, dające się przewidzieć negatywne skutki:

- **Naruszenie spójności systemu prawnego.** Akt wytworzony w wyniku transkrypcji byłby od chwili powstania w sprzeczności z bezwzględnie obowiązującymi normami prawa materialnego – co wprost wskazała uchwała siedmiu sędziów NSA II OPS 1/19.
- **Wprowadzenie w błąd organów państwa i osób trzecich.** Polski rejestr stanu cywilnego jest publicznym rejestrem o charakterze dowodowym – stanowi podstawę domniemań prawnych i jest źródłem informacji dla wszystkich organów państwa, sądów, instytucji finansowych i osób trzecich. Wpis stwierdzający „małżeństwo” osób tej samej płci wprowadzałby tych adresatów w błąd co do faktycznego stanu cywilnego tych osób.
- **Pozaustawowa zmiana zakresu uprawnień.** Polskie prawo wiąże z faktem zawarcia małżeństwa szereg skutków prawnych – w prawie podatkowym, ubezpieczeniowym, spadkowym, lokalowym, w zakresie roszczeń alimentacyjnych i innych. Wpis w rejestrze stanu cywilnego stwierdzający „małżeństwo” osób tej samej płci stanowiłby próbę przyznania tym osobom uprawnień małżeńskich, mimo że żadna ustawa polska takich uprawnień osobom tej samej płci nie przyznaje. Byłaby to pozaustawowa zmiana zakresu praw i obowiązków – sprzeczna z zasadą wyłączności ustawy.

7. Podstawa prawna odmowy transkrypcji

Zgodnie z art. 107 pkt 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (dalej: PASC), kierownik urzędu stanu cywilnego odmawia dokonania transkrypcji, jeżeli „transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej”. **Przepis ten, wyrażający tzw. klauzulę porządku publicznego, obowiązuje w niezmienionym brzmieniu od 1 marca 2015 r. i nie został zmieniony żadnym aktem normatywnym.** Jak podkreślił NSA, „funkcją klauzuli porządku publicznego jest ochrona krajowego porządku prawnego przed jego naruszeniem w postaci uznania aktu stanu cywilnego nieodpowiadającego fundamentalnym zasadom polskiego prawa.”¹⁴

Jedną z takich „podstawowych zasad porządku prawnego RP” jest art. 18 Konstytucji „zamieszczony w rozdziale I Konstytucji określającym podstawowe zasady ustroju Rzeczypospolitej”¹⁵. Status art. 18 Konstytucji RP jako podstawowej zasady porządku prawnego potwierdza także, przywołane powyżej, jednolite orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego. Także NSA wskazuje, że „dopuszczenie możliwości zawierania wyłącznie małżeństw różnopłciowych, (...) należy uznać (...) za

14 Wyrok NSA z 17.05.2023 r., II OSK 1461/20.

15 Wyrok TK z 11 maja 2011 r., sygn. SK 11/09.

jedną z podstawowych zasad polskiego porządku prawnego w rozumieniu art. 107 pkt 3 p.a.s.c.”¹⁶.

Co więcej, trafnie wskazuje się¹⁷, że podstawą odmowy dokonania transkrypcji jest także art. 107 pkt 1 PASC — który nakazuje odmowę transkrypcji, jeżeli dokument zagraniczny „potwierdza zdarzenie inne niż (...) małżeństwo”.

Choć zgodnie z prawem miejsca sporządzenia dokumentu poświadczają zawarcie „małżeństwa” między osobami tej samej płci, pojęcie „małżeństwa” użyte w art. 107 pkt 1 PASC należy interpretować przez pryzmat prawa polskiego, w którym małżeństwem — zgodnie z PASC, Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym oraz Konstytucją RP — jest wyłącznie związek kobiety i mężczyzny. I to z tej perspektywy oceny dokonuje kierownik USC. Zatem sporządzony za granicą akt poświadczający zawarcie „małżeństwa” przez osoby tej samej płci w świetle prawa polskiego będzie dokumentował „zdarzenie inne niż (...) małżeństwo”. Innymi słowy, stwierdzone zagranicznym dokumentem zdarzenie – związek partnerski lub „małżeństwo” osób tej samej płci – nie jest typem zdarzenia rejestrowanego w Polsce.

Tym samym dokument ten nie wywołuje w Polsce zmiany stanu cywilnego. Z tego samego powodu transkrypcji nie podlegają również inne dokumenty potwierdzające zdarzenia nieznanne prawu polskiemu takie jak m.in. zagraniczne akty małżeństwa zawartego na czas określony czy akt małżeństwa ze wzmianką o rozwodzie¹⁸.

16 Wyrok NSA z 22.06.2021 r., II OSK 2608/19.

17 P. Kasprzyk, *Motywy do odmowy sporządzenia aktu małżeństwa osób tej samej płci w drodze transkrypcji*, „Metryka”, 18.04.2026, <https://metryka.info/pl/motywy-do-odmowy-transkrypcji-aktu-mal-z-%cc%87enstwa-osob-tej-samej-plci/>.

18 Tamże.

Zgodnie z art. 2 ust. 6 PASC, odmowa dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego następuje w formie decyzji administracyjnej. W świetle powyższego, materialnoprawną podstawę decyzji o odmowie transkrypcji tworzą więc art. 107 pkt. 1 i 3 PASC w zw. z art. 1 § 1 KRiO.

8. Klauzula porządku publicznego stosuje się do wszystkich rodzajów transkrypcji – także tzw. obligatoryjnej

Częstym argumentem podnoszonym przez wnioskodawców jest powoływanie się na „obligatoryjność” transkrypcji wynikającą z art. 104 ust. 5 PASC. Argument ten jest błędny. Obligatoryjność transkrypcji oznacza wyłącznie nałożenie na obywatela polskiego obowiązku wystąpienia o transkrypcję w określonych sytuacjach (ubieganie się o polski dokument tożsamości, nadanie numeru PESEL). Pojęcie to nie oznacza bezwarunkowego obowiązku kierownika USC dokonania transkrypcji w każdej sytuacji. Konstrukcja językowa art. 104 ust. 5 PASC jednoznacznie wskazuje, że adresem normy jest obywatel, „którego dotyczy zagraniczny dokument”, a nie kierownik USC – obligatoryjność dotyczy zatem aktywności obywatela, nie decyzji organu.

Ustawodawca nie pozostawił kierownikowi USC swobodnego uznania, lecz użył formuły „odmawia”. Oznacza to, że w przypadku stwierdzenia sprzeczności transkrypcji z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP, organ ma obowiązek wydać decyzję odmowną. Obowiązkiem kierownika USC jest bowiem stać na straży zasad polskiego systemu prawnego, stosując w razie konieczności klauzulę porządku publicznego. Wniosek obywatela nie zwalnia organu z obowiązku zapobieżenia wprowadzeniu do obiegu prawnego w Polsce takich zagranicznych aktów stanu cywilnego, które są z niezgodne z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP¹⁹.

Stanowisko to potwierdziła uchwała składu siedmiu sędziów NSA z 2 grudnia 2019 r. (II OPS 1/19), wprost stwierdzając, że klauzula porządku publicznego z art. 107 pkt 3 PASC odnosi się w tym samym stopniu do transkrypcji obligatoryjnej, jak i fakultatywnej. Ustawodawca, formułując art. 107 pkt 3 PASC, nie wprowadził żadnych zastrzeżeń ani wyłączeń odnoszących się do transkrypcji obligatoryjnej – *lege non distinguente*. Uchwała II OPS 1/19 ma moc zasady prawnej i pozostaje wiążąca dla zwykłych składów NSA do czasu, gdy sam NSA w składzie siedmiu sędziów, całej Izby albo pełnego składu zajmie stanowisko odmienne (art. 269 § 1 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, PPSA). Do dnia dzisiejszego takie odmienne stanowisko w tym trybie nie zostało zajęte.

---

19 Por. wyrok WSA w Warszawie z 25 stycznia 2019 r. (IV SA/Wa 2717/18), wskazujący, że obligatoryjność transkrypcji oznacza wyłącznie nałożenie na obywatela obowiązku wystąpienia o nią, co „w żadnym razie nie zwalnia organu ze stosowania art. 107 pkt 3 ustawy”.

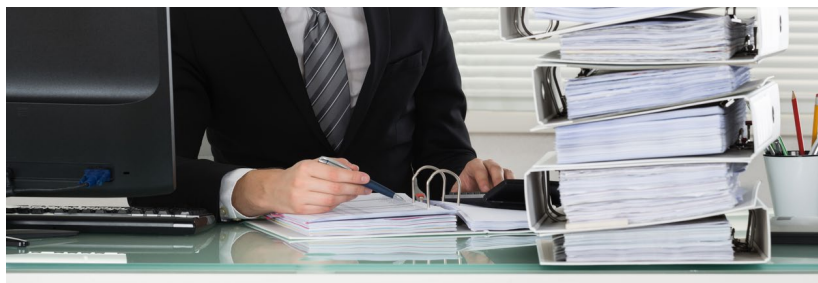
9. Odmowa transkrypcji nie pozbawia wnioskodawcy żadnych uprawnień

Częstym argumentem podnoszonym wobec kierowników USC jest twierdzenie, że odmowa transkrypcji pozbawia wnioskodawcę dostępu do polskich dokumentów tożsamości, numeru PESEL lub innych uprawnień. Argument ten jest nieprawdziwy. **Numer PESEL, dowód osobisty i paszport mogą być nadawane oraz wydawane bez transkrypcji aktu stanu cywilnego.** Wynika to wprost z art. 17 ust. 2 ustawy o ewidencji ludności, art. 28 ustawy o dowodach osobistych oraz art. 13a ustawy o dokumentach paszportowych.

Wnioskodawca mimo odmowy transkrypcji zachowuje zatem wszystkie uprawnienia – w tym możliwość posługiwania się zagranicznym dokumentem na potrzeby dowodowe (art. 1138 Kodeksu postępowania cywilnego).

10. Dokonanie bezprawnej transkrypcji może wiązać się dla pracownika USC z odpowiedzialnością zawodową, majątkową i karną

Pracownicy urzędów stanu cywilnego – zarówno kierownik, jak i osoby zatrudnione na stanowiskach urzędniczych – są pracownikami samorządowymi w rozumieniu ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych. Zgodnie z art. 24 ust. 2 pkt 1 tej ustawy, do podstawowych obowiązków pracownika samorządowego należy **przestrzeganie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i innych przepisów prawa** – co przenosi na płaszczyznę służbową zasadę legalizmu z art. 7 Konstytucji RP.

Pojęcie „innych przepisów prawa” obejmuje wyłącznie akty mieszczące się w hierarchii źródeł prawa z art. 87 Konstytucji RP i pozostające w zgodzie z aktami wyższego rzędu. Rozporządzenie wykraczające poza delegację ustawową (art. 92 ust. 1 Konstytucji RP) lub sprzeczne z ustawą bądź Konstytucją nie jest „przepisem prawa”, do którego przestrzegania zobowiązany jest pracownik samorządowy – przeciwnie, jego stosowanie stanowiłoby właśnie naruszenie obowiązku z art. 24 ust. 2 pkt 1.

Pracownik USC wykonujący czynności merytoryczne jest jednocześnie **funkcjonariuszem publicznym** w rozumieniu art. 115 § 13 pkt 4 Kodeksu karnego. Z tego dwoistego statusu wynikają trzy płaszczyzny potencjalnej

odpowiedzialności w razie dokonania transkrypcji sprzecznej z art. 18 Konstytucji, art. 1 § 1 KRiO, art. 107 pkt 3 PASC: odpowiedzialność zawodowa, karna i majątkowa.

Odpowiedzialność zawodowa.

Naruszenie podstawowego obowiązku z art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o pracownikach samorządowych może stanowić – w okolicznościach konkretnej sprawy – ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych w rozumieniu art. 52 § 1 pkt 1 Kodeksu pracy, otwierając pracodawcy drogę do rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia. W mniej drastycznych przypadkach możliwe jest rozwiązanie umowy za wypowiedzeniem (art. 30 § 1 pkt 2 KP). Pracownik USC nie korzysta ze szczególnej ochrony, jaka przysługuje urzędnikom mianowanym.

Odpowiedzialność karna z art. 231 KK.

Za przekroczenie uprawnień przez funkcjonariusza publicznego grozi także odpowiedzialność karna z art. 231 § 1 KK. Zgodnie z tym przepisem odpowiedzialności karnej podlega funkcjonariusz publiczny, który przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego.

W kontekście transkrypcji **źródłem obowiązku** kierownika USC lub pracowników USC faktycznie dokonujących transkrypcji jako czynności materialno-technicznej, jest przede wszystkim art. 107 pkt 3 PASC nakazujący odmowę transkrypcji, jeżeli byłaby ona sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP. Podstawą taką może być również art. 107 pkt 1 PASC nakazujący odmowę transkrypcji, jeżeli dokument w państwie wystawienia potwierdza zdarzenie inne niż małżeństwo. Sporządzony bowiem za granicą akt poświadczający zawarcie „małżeństwa” przez osoby

tej samej płci w świetle prawa polskiego dokumentuje „zdarzenie inne niż (...) małżeństwo”²⁰.

Przekroczenie uprawnień polegałoby zatem na przyjęciu przez organ administracji publicznej kompetencji do dokonywania transkrypcji aktów, których transkrypcja powinna podlegać odmowie na podstawie art. 107 pkt 1 lub art. 107 pkt 3 PASC. **Niedopełnienie obowiązków** polegałoby natomiast na zaniechaniu zastosowania tego przepisu i niewydaniu decyzji odmownych w sprawach, w których zagraniczny akt stanu cywilnego dokumentował związek osób tej samej płci oznaczony w prawie obcym jako małżeństwo.

Interes publiczny na którego szkodę działałby pracownik USC dokonujący transkrypcji zagranicznego aktu małżeństwa zawierającego dane osób tej samej płci ma konkretną postać i obejmuje:

- ochronę konstytucyjnego porządku prawnego, w tym art. 18 Konstytucji RP;
- zachowanie zasady legalizmu, zgodnie z którą organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji RP);
- prawidłowe funkcjonowanie rejestru stanu cywilnego;
- pewność prawa i zaufanie obywateli do państwa;
- ochronę spójności systemu prawa rodzinnego i prawa o aktach stanu cywilnego.

Sąd Najwyższy w wyroku z 28 listopada 2006 r. (III KK 152/06) wyjaśnił, że przekroczenie uprawnień może polegać także na podjęciu działania w ramach kompetencji, lecz niezgodnie z ich prawnymi uwarunkowaniami. Ponadto, strona podmiotowa może być spełniona również w **zamiarze**

---

20 Por. uwagi do pkt 7 niniejszego opracowania.

ewentualnym – wystarczy świadomość, że zachowanie może stanowić przekroczenie uprawnień.

W kontekście odpowiedzialności karnej, szczególnego podkreślenia wymaga kwestia, którą wnioskodawcy lub pełnomocnicy często starają się wykorzystać przeciwko kierownikowi USC. **Polecenie służbowe nie chroni przed odpowiedzialnością karną.** Art. 25 ustawy o pracownikach samorządowych przewiduje, że jeżeli pracownik uznaje polecenie za niezgodne z prawem, powinien zażądać jego potwierdzenia na piśmie (ust. 2). Jednak ust. 3 stanowi: „Pracownik samorządowy nie wykonuje polecenia, jeżeli jest przekonany, że prowadziłoby to do popełnienia przestępstwa, wykroczenia lub groziłoby niepowetowanymi stratami (...)”. Pisemne potwierdzenie polecenia nie zwalnia z odpowiedzialności karnej – stanowisko to jednolicie potwierdza doktryna prawa pracy. Pracownik samorządowy, który otrzyma polecenie transkrypcji wbrew art. 107 pkt 3 PASC, ma więc nie tylko prawo, ale **obowiązek odmowy** wykonania takiego polecenia.

Odpowiedzialność majątkowa.

Mniej prawdopodobna, ale teoretycznie możliwa, jest odpowiedzialność majątkowa na podstawie ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa.

Praktyczne wskazówki w razie polecenia transkrypcji.

W razie otrzymania polecenia służbowego nakazującego transkrypcję, pracownik USC powinien:

- zażądać potwierdzenia polecenia na piśmie (art. 25 ust. 2);
- zawiadomić o tym kierownika jednostki, w której jest zatrudniony;

- po otrzymaniu pisemnego polecenia – mimo to odmówić jego wykonania (art. 25 ust. 3), powołując się na ryzyko popełnienia przestępstwa z art. 231 KK;
- zachować pełną dokumentację korespondencji.

Opisane wyżej konsekwencje to **sankcje legalne za działanie sprzeczne z prawem**. Wykonanie polecenia transkrypcji nie chroni pracownika – odwrotnie, naraża go osobiście.

W odniesieniu do sytuacji, w której funkcję kierownika USC pełni z urzędu wójt, burmistrz lub prezydent miasta (art. 6 ust. 3 PASC), powyższe rozważania pozostają w pełni aktualne. Status funkcjonariusza publicznego w rozumieniu art. 115 § 13 KK oraz odpowiedzialność karna z art. 231 KK obowiązują niezależnie od tego, czy kierownik USC został powołany czy pełni funkcję z urzędu.

11. Możliwa presja na kierowników USC za odmowę transkrypcji – i ochrona prawna pracownika działającego zgodnie z prawem

Nie można wykluczyć, że na kierowników USC odmawiających transkrypcji wywierana będzie presja z różnych stron, w tym ze strony wójta, burmistrza lub prezydenta – czyli pracodawcy kierownika USC. Może ona przyjąć

formę, przykładowo, groźby rozwiązania stosunku pracy czy odebrania dodatków z powołaniem rzekomego „niewykonania polecenia służbowego”.

Jednak niewykonanie polecenia sprzecznego z prawem nie stanowi naruszenia obowiązków pracowniczych – przeciwnie, art. 25 ust. 3 ustawy o pracownikach samorządowych wprost nakazuje odmowę wykonania takiego polecenia. Każda próba zwolnienia kierownika USC za odmowę dokonania bezprawnej transkrypcji byłaby bezprawnym rozwiązaniem stosunku pracy w rozumieniu art. 45 § 1 Kodeksu pracy.

Podobnie pozostałe formy presji – czy to ze strony wojewody czy mediów lub polityków – stanowią **nakłanianie pracownika samorządowego do złamania prawa** i nie zmieniają stanu prawnego ani nie zwalniają z obowiązku z art. 107 pkt 3 PASC.

O ile więc kierownik USC, dokonując transkrypcji, łamie prawo i naraża się osobiście, o tyle odmawiając transkrypcji, wykonuje ustawowy obowiązek. Każda próba pociągnięcia go z tego tytułu do odpowiedzialności prawnej jest bezpodstawna. Każda próba wywarcia presji pozaprawnej może być z kolei przedmiotem reakcji prawnej z jego strony.

Praktyczne wskazówki dla kierownika USC odmawiającego transkrypcji:

- każde polecenie służbowe (w tym dokumentację zawierającą instrukcje czy wytyczne) nakazujące transkrypcję – żądać na piśmie i zachowywać dokumentację;
- każdą próbę zwolnienia, degradacji lub innego działania kadrowego – odbierać w obecności świadka, dokumentować;

- każde publiczne wystąpienie wskazujące pracownika z imienia i nazwiska – archiwizować jako potencjalny materiał dowodowy w sprawie o naruszenie dóbr osobistych;
- w razie zawiadomienia do prokuratury – niezwłocznie zwrócić się o pomoc prawną.

Instytut Ordo Iuris deklaruje gotowość udzielenia każdemu kierownikowi USC nieodpłatnego wsparcia prawnego w razie podjęcia wobec niego jakichkolwiek działań mających zniechęcić go do stosowania obowiązującego prawa, niezależnie od ich formy i źródła.

Część II. Odpowiedzi na najczęstsze argumenty na rzecz transkrypcji

Część pierwsza wykazała, że obowiązek odmowy transkrypcji wynika wprost z obowiązującego prawa. W praktyce kierownik USC spotka się jednak z konkretnymi argumentami przeciwnymi — w pismach wnioskodawców, w środkach odwoławczych, w debacie publicznej. Poniżej zestawiono najczęstsze z nich wraz z odpowiedziami opartymi na tych samych podstawach prawnych, które omówiono wyżej.

Każde pytanie zostało opracowane w stałej strukturze: w żółtym polu znajduje się krótka odpowiedź-konkluzja, pod nią rozwinięcie ze wskazaniem konkretnych podstaw prawnych, sygnatur orzeczeń i przepisów.

Pytanie 1. *„Wyrok TSUE z 25 listopada 2025 r. w sprawie C-713/23 wprost zobowiązuje Polskę do dokonania transkrypcji. Kierownik USC jest zobowiązany do wykonania tego wyroku jako organ państwa członkowskiego UE.”*

Krótką odpowiedź: Wyrok TSUE w sprawie C-713/23 został wydany ultra vires – z przekroczeniem kompetencji Unii Europejskiej. Nie wywołuje skutków prawnych w polskim systemie prawnym i nie wiąże kierownika USC.

ROZWINIĘCIE I PODSTAWY PRAWNE

Po pierwsze, wyroki TSUE w trybie prejudycjalnym wiążą – zgodnie z art. 267 TFUE i utrwalonym orzecznictwem TSUE – wyłącznie sąd krajowy zadający pytanie, w postępowaniu, w którym pytanie zostało zadane (wyrok TSUE z 16 czerwca 2015 r. w sprawie C-62/14 Gauweiler, pkt 16). Wyrok TSUE w sprawie C-713/23 wiązałby – gdyby dotyczył materii znajdującej się w kompetencji UE – wyłącznie NSA w postępowaniu II OSK 216/21, a nie inne organy administracji w innych sprawach.

Po drugie, wyrok C-713/23 został wydany z przekroczeniem kompetencji UE z trzech samodzielnych powodów:

- materia prawa małżeńskiego nie należy do kompetencji UE – ani z art. 3 TFUE (kompetencje wyłączne), ani z art. 4 TFUE (kompetencje dzielone). Zgodnie z art. 5 ust. 2 TUE „wszelkie kompetencje nieprzyznane Unii w Traktatach należą do Państw Członkowskich”;
- wyrok opiera się na art. 7 i art. 21 ust. 1 Karty praw podstawowych UE, podczas gdy art. 1 ust. 1 Protokołu nr 30 do Karty (stanowiącego integralną część traktatów i obecnie znajdującego zastosowanie wyłącznie do Polski) wprost stanowi, że Karta nie rozszerza zdolności TSUE ani sądów polskich do uznania, że przepisy prawa polskiego są z nią niezgodne;
- Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 11 maja 2005 r. (K 18/04) wskazał, że zmiana konstytucyjnego statusu małżeństwa nie mogłaby nastąpić nawet w drodze ratyfikowanej umowy międzynarodowej.

Tym bardziej nie może nastąpić w drodze orzeczenia organu organizacji międzynarodowej.

Po trzecie, zgodnie z utrwaloną linią orzeczniczą TK (wyroki K 18/04, P 7/20, K 3/21), akty UE wydane ultra vires nie są objęte zasadą pierwszeństwa prawa UE i nie wywołują skutków w polskim systemie prawnym.

Po czwarte, kierownik USC działa na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji RP). Podstawą prawną decyzji w sprawie transkrypcji pozostaje art. 107 pkt 3 PASC w obowiązującym brzmieniu, interpretowany zgodnie z art. 18 Konstytucji RP. Wyrok TSUE w sprawie C-713/23 nie zmienia treści tych przepisów.

Pytanie 2. „Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z 20 marca 2026 r. (II OSK 216/21) już przesądził sprawę – kierownik USC ma obowiązek dokonać transkrypcji.”

Krótką odpowiedź: Wyrok NSA z 20.03.2026 wiąże wyłącznie w sprawie, w której został wydany (art. 170 PPSA). Nie tworzy normy generalnej. Wiążąca dla kierownika USC pozostaje uchwała siedmiu sędziów NSA II OPS 1/19.

Rozwinięcie i podstawy prawne

Wyrok NSA z 20 marca 2026 r. w sprawie II OSK 216/21 wiąże – zgodnie z art. 170 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi – wyłącznie w sprawie, w której został wydany.

Nie ma on charakteru uchwały i nie wiąże innych organów ani sądów w innych postępowaniach.

Wiążąca dla kierownika USC pozostaje natomiast uchwała składu siedmiu sędziów NSA z 2 grudnia 2019 r. (II OPS 1/19), która ma moc zasady prawnej. Uchwała ta wprost przesądziła, że klauzula porządku publicznego z art. 107 pkt 3 PASC stosuje się także do transkrypcji obligatoryjnej.

Skład orzekający NSA w sprawie II OSK 216/21 był związany uchwałą II OPS 1/19 i – w razie wątpliwości co do jej trafności – powinien był wystąpić do składu siódemkowego w trybie art. 269 § 1 PPSA. Nie zrobił tego, co stanowi wadliwość proceduralną o charakterze podstawowym.

Dodatkowo, w dniu 27 marca 2026 r. grupa posłów na Sejm RP skierowała do Trybunału Konstytucyjnego wniosek (sygn. K 10/26) o stwierdzenie zakresowej niezgodności z Konstytucją RP wykładni art. 104 ust. 5 i art. 107 pkt 3 PASC przyjętej przez NSA w omawianym wyroku. Postępowanie jest w toku.

Pytanie 3. *„Transkrypcja jest obligatoryjna gdy obywatel polski ubiega się o polski dokument tożsamości / nadanie PESEL / inną czynność rejestracji stanu cywilnego. Art. 104 ust. 5 PASC nie pozostawia organowi wyboru.”*

Krótką odpowiedź: Obligatoryjność z art. 104 ust. 5 PASC dotyczy obowiązku obywatela wystąpienia o transkrypcję, a nie obowiązku organu jej dokonania. Klauzula porządku publicznego z art. 107 pkt 3 PASC stosuje się do wszystkich rodzajów transkrypcji.

Rozwinięcie i podstawy prawne

Argument oparty na art. 104 ust. 5 PASC opiera się na błędnym założeniu, że „obligatoryjność” transkrypcji oznacza bezwarunkowy obowiązek kierownika USC dokonania transkrypcji w każdej sytuacji. Założenie to jest błędne z trzech powodów.

Po pierwsze, konstrukcja językowa art. 104 ust. 5 PASC jednoznacznie wskazuje, że adresatem normy jest „obywatel polski, którego dotyczy zagraniczny dokument stanu cywilnego”, a nie kierownik USC. Obligatoryjność oznacza, że obywatel polski – jeżeli zachodzą okoliczności wskazane w przepisie – musi wystąpić o transkrypcję. Adresatem obowiązku jest obywatel, nie organ.

Po drugie, art. 107 PASC nie zawiera żadnych wyłączeń odnoszących się do transkrypcji obligatoryjnej. Zgodnie z zasadą *lege non distinguente* wyklądający przepis nie ma prawa wprowadzać rozróżnień, których nie wprowadził sam ustawodawca. Klauzula porządku publicznego ma zatem jednakowe zastosowanie do wszystkich rodzajów transkrypcji.

Po trzecie, stanowisko to znajduje wprost potwierdzenie w uchwale składu siedmiu sędziów NSA II OPS 1/19.

Pytanie 4. „Bez transkrypcji nie będę mógł uzyskać polskiego dowodu osobistego, numeru PESEL ani paszportu. Odmowa transkrypcji pozbawia mnie podstawowych uprawnień.”

Krótką odpowiedź: Twierdzenie jest nieprawdziwe. PESEL, dowód osobisty i paszport mogą być nadawane oraz wydawane bez transkrypcji aktu stanu cywilnego.

Rozwinięcie i podstawy prawne

Wnioskodawca po odmowie transkrypcji nie traci żadnych uprawnień przewidzianych przez polskie prawo. Wynika to z trzech grup przepisów:

- PESEL może być nadany na podstawie zagranicznego dokumentu stanu cywilnego (art. 17 ust. 2 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności);
- dowód osobisty może być wydany na podstawie zagranicznego dokumentu stanu cywilnego (art. 28 ustawy z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych);
- paszport może być wydany na podstawie zagranicznego dokumentu stanu cywilnego (art. 13a ustawy z dnia 27 stycznia 2022 r. o dokumentach paszportowych).

Stanowisko to znajduje potwierdzenie wprost w uchwale siedmiu sędziów NSA II OPS 1/19, w której Sąd wskazał, że odmowa transkrypcji aktu urodzenia nie pozbawia dziecka uprawnień do uzyskania polskich dokumentów tożsamości ani nadania PESEL.

Wnioskodawca zachowuje pełnię uprawnień przewidzianych przez polskie prawo – jedyną konsekwencją odmowy transkrypcji jest brak polskiego aktu stanu cywilnego stwierdzającego zdarzenie nieznanne polskiemu prawu.

Pytanie 5. „Bez transkrypcji zagraniczny akt nie ma w Polsce mocy dowodowej. Muszę mieć polski akt, żeby udowodnić swój stan cywilny.”

Krótką odpowiedź: Twierdzenie jest nieprawdziwe. Zagraniczne dokumenty urzędowe mają moc dowodową na równi z polskimi (art. 1138 KPC) – także bez transkrypcji.

Rozwinięcie i podstawy prawne

Zgodnie z art. 1138 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, zagraniczne dokumenty urzędowe mają moc dowodową na równi z polskimi dokumentami urzędowymi. Akt stanu cywilnego sporządzony za granicą stanowi wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych – także wtedy, gdy nie został wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego.

Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale siedmiu sędziów II OPS 1/19 wprost potwierdził to stanowisko, wskazując, że zagraniczny akt stanu cywilnego zachowuje moc dowodową niezależnie od dokonania transkrypcji.

Wnioskodawca zachowuje zatem możliwość posługiwania się zagranicznym dokumentem na potrzeby dowodowe wszędzie tam, gdzie polskie prawo wymaga wykazania stanu cywilnego – wraz z tłumaczeniem przysięgłym, jeżeli jest wymagane.

Odmowa transkrypcji nie odbiera zagranicznemu dokumentowi mocy dowodowej – odmawiana jest jedynie czynność polegająca na sporządzeniu

polskiego aktu stanu cywilnego, który stwierdzałby zdarzenie nieznanne polskiemu prawu.

Pytanie 6. „Odmowa transkrypcji stanowi dyskryminację ze względu na orientację seksualną.”

Krótką odpowiedzi: Odmowa transkrypcji nie jest dyskryminacją. Wynika z faktu, że polskie prawo zna tylko jedną definicję małżeństwa – jako związku kobiety i mężczyzny (art. 18 Konstytucji RP).

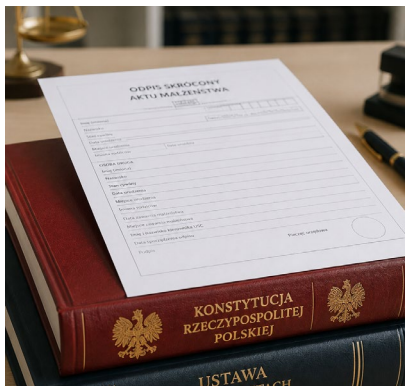
Rozwinięcie i podstawy prawne

Polskie prawo zna wyłącznie jedną instytucję małżeństwa – jako związku kobiety i mężczyzny (art. 18 Konstytucji RP oraz art. 1 § 1 KRiO). Odmowa transkrypcji aktu „małżeństwa” osób tej samej płci nie polega zatem na różnicowaniu wnioskodawców ze względu na orientację seksualną, lecz na konsekwentnym stosowaniu jednolitej definicji małżeństwa, która jest w polskim porządku prawnym obowiązująca. Każdy akt stwierdzający zawarcie związku, który nie odpowiada tej definicji – niezależnie od płci stron i ich orientacji – nie może podlegać transkrypcji do polskiego rejestru stanu cywilnego.

Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i NSA.

Także w prawie międzynarodowym nie istnieje prawo do zawarcia „małżeństwa” z osobą tej samej płci. Europejski Trybunał Praw Człowieka konsekwencje to potwierdza, wskazując – począwszy od wyroku *Schalk i Kopf*

p. Austrii z 2010 r., przez Hämäläinen p. Finlandii z 2014 r., aż po wyroki Fedotova p. Rosji, Buhuceanu p. Rumunii i Koilova p. Bułgarii z 2023 r. – że kwestia uznawania par jedнопłciowych za „małżeństwo” to suwerenna decyzja państwa członkowskiego.

Pytanie 7. „Rozporządzenie Ministra Cyfryzacji z 13 maja 2026 r. zmieniające wzór odpisu aktu małżeństwa wprost dopuszcza wskazanie dwóch osób tej samej płci jako stron małżeństwa. Kierownik USC ma obowiązek wpisać akt zgodnie z rozporządzeniem.”

Krótką odpowiedź: Rozporządzenie nie może modyfikować ustawy ani Konstytucji. Klauzula porządku publicznego z art. 107 pkt 3 PASC obowiązuje w niezmienionym brzmieniu i wyklucza transkrypcję, niezależnie od kształtu formularza wzoru aktu.

Rozwinięcie i podstawy prawne

Rozporządzenie jest aktem wykonawczym i jego treść musi mieścić się w granicach delegacji ustawowej (art. 92 ust. 1 Konstytucji RP). Akt wykonawczy nie może modyfikować, uchylać ani „dostosowywać” treści ustawy, na podstawie której został wydany.

Klauzula porządku publicznego z art. 107 pkt 3 PASC jest klauzulą ustawową i ma zastosowanie do każdego rodzaju transkrypcji. Skoro klauzula ustawowa wyklucza transkrypcję zagranicznego „małżeństwa” osób tej

samej płci, to żadne rozporządzenie nie może tej klauzuli ani uchylić, ani zmodyfikować. Hierarchia źródeł prawa – Konstytucja, ustawa, rozporządzenie – wyklucza takie działania.

Nawet jeżeli rozporządzenie wejdzie w życie, podstawą prawną decyzji w sprawie transkrypcji pozostaje – niezmiennie – art. 107 pkt 3 PASC w związku z art. 18 Konstytucji RP. Wzór aktu (formularz) nie jest źródłem prawa materialnego.

Pytanie 8. *„Odmawiając transkrypcji, kierownik USC łamie prawo i może zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej, dyscyplinarnej lub odszkodowawczej.”*

Krótką odpowiedź: Jest dokładnie odwrotnie. To dokonanie transkrypcji aktu „małżeństwa” osób tej samej płci – wbrew art. 107 pkt 3 PASC i art. 18 Konstytucji RP – mogłoby skutkować odpowiedzialnością. Odmowa transkrypcji jest wykonaniem ustawowego obowiązku.

Rozwinięcie i podstawy prawne

Kierownik USC, odmawiając transkrypcji, działa na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji RP). Wykonuje ustawowy obowiązek wynikający z art. 107 pkt 3 PASC, interpretowany zgodnie z art. 18 Konstytucji RP i art. 1 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego. Każda próba pociągnięcia go z tego tytułu do odpowiedzialności prawnej jest bezpodstawna. Każda próba wywarcia presji pozaprawnej może być z kolei przedmiotem reakcji prawnej z jego strony.

Stanowisko, że kierownik USC ma obowiązek odmowy transkrypcji potwierdza uchwała siedmiu sędziów NSA z 2 grudnia 2019 r. (II OPS 1/19)

która ma moc zasady prawnej oraz orzecznictwo sądów administracyjnych jednolite aż do wyroku NSA z 20 marca 2026 r. (II OSK 216/21). Wyrok ten został jednak wydany z naruszeniem art. 269 § 1 PPSA (obowiązek zwrócenia się do składu siódemkowego)¹⁰ i jest aktualnie przedmiotem postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (K 10/26).

Jest zatem odwrotnie niż sugeruje pytanie, to w razie dokonania transkrypcji sprzecznej z art. 107 pkt 3 PASC i art. 18 Konstytucji RP urzędnik naraża się na odpowiedzialność zawodową, karna i majątkową.

---

10 Art. 269 § 1 PPSA stanowi: „Jeżeli jakkolwiek skład sądu administracyjnego rozpoznający sprawę nie podziela stanowiska zajętego w uchwale składu siedmiu sędziów, całej Izby albo w uchwale pełnego składu Naczelnego Sądu Administracyjnego, przedstawia powstałe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia odpowiedniemu składowi.”

Podsumowanie

Stan prawny jest jednoznaczny: kierownik urzędu stanu cywilnego, do którego wpłynął wniosek o transkrypcję zagranicznego aktu stwierdzającego zawarcie „małżeństwa” między osobami tej samej płci, ma obowiązek odmówić dokonania transkrypcji na podstawie art. 107 pkt 3 PASC. Ani wyrok TSUE C-713/23, ani wyrok NSA z 20 marca 2026 r. tego obowiązku nie uchylają.

Wykonanie tego obowiązku nie jest aktem światopoglądowym ani politycznym – jest wykonaniem ustawy, którą kierownik USC jest związany.

ISBN 978-83-68888-07-2

9 788368 888072